

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ПУБЛІЧНОГО ПРАВА

НАУКОВИЙ ВІСНИК ПУБЛІЧНОГО ТА ПРИВАТНОГО ПРАВА

Збірник наукових праць

Збірник засновано у 2015 році

Випуск 2, 2021

Видавничий дім
«Гельветика»
2021

НАУКОВИЙ ВІСНИК ПУБЛІЧНОГО ТА ПРИВАТНОГО ПРАВА

Збірник наукових праць
Випуск 2, 2021
Виходить 6 разів на рік

Збірник заснований у вересні 2015 року.
Засновник: Науково-дослідний інститут публічного права.
Свідоцтво про державну реєстрацію – серія КВ № 21525-11425 Р від 08.09.2015.
Ухвалено до друку та поширення через мережу Internet
вченою радою Науково-дослідного інституту публічного права
(протокол № 3 від 18.02.2021 р.).

Збірник наукових праць «Науковий вісник публічного та приватного права» включено до переліку наукових фахових видань (Категорія «Б»), в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук з юридичних дисциплін на підставі Наказу Міністерства освіти та науки України № 409 від 17.03.2020 р. (Додаток 1).

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Галунько В.В. – доктор юридичних наук, професор (головний редактор); **Дрозд О.Ю.** – доктор юридичних наук, доцент (науковий редактор); **Журавльов Д.В.** – доктор юридичних наук, професор; **Козін С.М.** – кандидат юридичних наук; **Короєд С.О.** – доктор юридичних наук, доцент; **Курило В.І.** – доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент Національної академії аграрних наук, заслужений юрист України; **Мануїлова К.В.** – кандидат юридичних наук, доцент; **Севрук В.Г.** – кандидат юридичних наук; **Влад Вернигора** – L.L.M., BA (Hons), MA, DSocSc (Таллін, Естонія).

Редакційна колегія не завжди поділяє позицію автора.
За точність викладеного матеріалу відповідальність покладається на авторів.
Статті у виданні перевірені на наявність плагіату за допомогою програмного забезпечення StrikePlagiarism.com від польської компанії Plagiat.pl.

Н 34 Науковий вісник публічного та приватного права : Збірник наукових праць. Випуск 2. – К. : Науково-дослідний інститут публічного права, 2021. – 152 с.

У збірнику висвітлюються актуальні питання теорії та історії публічного адміністрування, адміністративного, конституційного, цивільного, трудового, екологічного, кримінального і кримінально-процесуального права.

Видання розраховане на науковців, викладачів, аспірантів і студентів, усіх, хто цікавиться проблемами публічного та приватного права.

Адреса редакції:
Науково-дослідний інститут публічного права
03118, м. Київ, вул. Козацька, 116, к. 206, тел. (044) 228-10-31
www.nvppp.in.ua

ISSN 2618-1258 (Print)
ISSN 2618-1266 (Online)

© Науково-дослідний інститут публічного права, 2021

ЗМІСТ

ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА;
ІСТОРІЯ ПОЛІТИЧНИХ І ПРАВОВИХ УЧЕНЬ

АРАКЕЛЯН Р.М. МІСЦЕ ДЕРЖАВНОГО ПРИМУСУ
В ПРАВОВІЙ ПОЛІТИЦІ ДЕРЖАВИ……3

МИРНИЙ Д.В. НАУКОВО-МЕТОДОЛОГІЧНІ КОНЦЕПЦІЇ ТА ПІДХОДИ
ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ»
У СИСТЕМІ ПОЛІТИЧНИХ ТА ПРАВОВИХ УЧЕНЬ……7

МІМА І.В. ХРИСТИЯНСЬКО-ПРАВОВІ ТРАДИЦІЇ
ЯК ЦІННІСНО-НОРМАТИВНЕ ПІДҐРУНТЯ
У ФОРМУВАННІ УКРАЇНСЬКОЇ ЗАГАЛЬНОНАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕОЛОГІЇ……12

ТИХОНЕНКОВ Д.А. ІСТОРИЧНІ ЕТАПИ ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ОФОРМЛЕННЯ
ЗАКІНЧЕННЯ ДОСУДОВОГО СЛІДСТВА НА ТЕРЕНАХ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ……17

ТРУДОВЕ ПРАВО;
ПРАВО СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

УДОВЕНКО О.В. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ГРОШОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ У РЕСПУБЛІЦІ ПОЛЬЩА……21

ЗЕМЕЛЬНЕ ПРАВО; АГРАРНЕ ПРАВО; ЕКОЛОГІЧНЕ ПРАВО;
ПРИРОДОРЕСУРСНЕ ПРАВО

ПАВЛИГА А.В., ДУБІНІН Ю.С. ЕВОЛЮЦІЯ ТА СУЧАСНИЙ СТАН
ЗАКОНОДАВЧОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГІДРОЕНЕРГЕТИКИ В УКРАЇНІ…… 27

АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС;
ФІНАНСОВЕ ПРАВО; ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО

ЄРМАК О.О. ЩОДО ПИТАННЯ СОЦІАЛЬНО-ПОБУТОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ……33

ЛАВРЕНЧУК О.В., ТИЛЬЧИК О.В. ЗАГАЛЬНІ ТА СПЕЦІАЛЬНІ ОЗНАКИ
ЗАХОДІВ ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРИМУСУ……38

МАЛЕТИЧ М.М. ПРО КОНСУЛЬТАТИВНІ ПРОЦЕДУРИ В СИСТЕМІ
АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРОВАДЖЕНЬ……44

МЕДЯНИК В.А. ДО ПИТАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРОЦЕДУР
ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ……48

МІХРОВСЬКА М.С. ЕЛЕКТРОННЕ УРЯДУВАННЯ ТА ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ:
ПИТАННЯ СПІВВІДНОШЕННЯ……52

НИКИТЮК Я.І. ВИМОГИ, ЩО ВИСУВАЮТЬСЯ ДО СУДДІВ ВАКС:
СПІРНІ ПИТАННЯ ЗАКОНОДАВЧОГО ЗАКРІПЛЕННЯ
ТА НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ……57

ОЧЕРЕТНИЙ М.В. ГЕНЕЗИС НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ
ОБОРОННИХ ЗАКУПІВЕЛЬ УКРАЇНИ……65

ПРОСКУРЯКОВА І.М. РІШЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ
ТА АЛЬТЕРНАТИВНЕ ВИРІШЕННЯ ПУБЛІЧНО-ПРАВОВИХ СПОРІВ
В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ УКРАЇНИ……74

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ТА КРИМІНОЛОГІЯ; КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО

ВОЙТОВИЧ І.І. ІСТОРИЧНІ ВИТОКИ ВСТАНОВЛЕННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА КОРУПЦІЙНІ ЗЛОЧИНИ У СФЕРІ ВОЄННОЇ БЕЗПЕКИ ЗА РАДЯНСЬКИХ ЧАСІВ……80

ДЕРКАЧ Я.В. ОБ'ЄКТ ВТЕЧІ ЗІ СПЕЦІАЛІЗОВАНОГО ЛІКУВАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ……84

ЖЕЛІЗНЯК В.М. ОБ'ЄКТ ЗАВОЛОДІННЯ ДОКУМЕНТАМИ, ШТАМПАМИ, ПЕЧАТКАМИ ШЛЯХОМ ЗЛОВЖИВАННЯ ОСОБИ СЛУЖБОВИМ СТАНОВИЩЕМ…91

МАЛЮК В.В. ХАРАКТЕРИСТИКА ОСІБ-НОСІЇВ ОПЕРАТИВНО ЗНАЧУЩОЇ ПОВЕДІНКИ, ЯКІ ВЧИНЯЮТЬ КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ У СКЛАДІ ЗЛОЧИННИХ СПІЛЬНОТ……96

МОЗОЛЬ С.А. ОСНОВНІ ПРИЧИНИ ПОШИРЕННЯ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ В УКРАЇНІ……101

СТРЕЛЮК Я.В. КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ ОБ'ЄКТИВНОЇ СТОРОНИ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ВЧИНЕНИХ У КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧИХ УСТАНОВАХ ЗАКРИТОГО ТИПУ……108

КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ТА КРИМІНАЛІСТИКА; СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА; ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ

ВАКУЛИК О.О. ТАКТИКО-КРИМІНАЛІСТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОВЕДЕННЯ СЛІДЧОГО ЕКСПЕРИМЕНТУ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ДОРОЖНЬО-ТРАНСПОРТНИХ ПРИГОД……115

ІГНАТОВ Н.О., СІРЕНКО О.В. ЩОДО ПЕРСПЕКТИВ СТАНОВЛЕННЯ БЮРО ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ ЯК СУБ'ЄКТА КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ…121

ТКАЛЕНКО О.В. АНАЛІЗ ОПЕРАТИВНОЇ ОБСТАНОВКИ НА ОБ'ЄКТАХ (МІСЦЯХ) ВЧИНЕННЯ НЕЗАКОННОЇ ПОРУБКИ АБО НЕЗАКОННОГО ПЕРЕВЕЗЕННЯ, ЗБЕРІГАННЯ, ЗБУТУ ЛІСУ……127

ШАЛАЙ А.М. ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ І МИТНІ ОРГАНИ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМА ЗАКОНОДАВЧОГО РЕГУЛЮВАННЯ В КОНТЕКСТІ ЗАПОБІГАННЯ КОНТРАБАНДІ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН, ЇХ АНАЛОГІВ ЧИ ПРЕКУРСОРІВ……134

ФІЛОСОФІЯ ПРАВА

КАПУСТІНА Н.Б., ШЕВЧУК Я.В. ФІЛОСОФСЬКІ І ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЕКОЛОГІЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ……141

УДК 343.1
DOI https://doi.org/10.32844/2618-1258.2021.2.22

ІГНАТОВ Н.О., СІРЕНКО О.В.

ЩОДО ПЕРСПЕКТИВ СТАНОВЛЕННЯ БЮРО ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ ЯК СУБ'ЄКТА КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

TO THE PROSPECTS OF BECOMING THE BUREAU OF ECONOMIC SECURITY OF UKRAINE AS A SUBJECT OF CRIMINAL PROCEEDINGS

У статті висвітлено перспективи становлення Бюро економічної безпеки України як провідного органу у сфері забезпечення економічної безпеки держави та учасника кримінального процесу. Розглянуто передумови та сучасний стан реформування органів досудового розслідування в Україні. Проаналізовано наявні та потенційні проблеми щодо організації діяльності новоутвореного органу і надано відповідні рекомендації щодо їх усунення, а також відображено шляхи вдосконалення та оптимізації наявної системи органів досудового розслідування. Авторами досліджено діяльність вітчизняних та закордонних правоохоронних органів, діяльність яких спрямована на забезпечення захисту економіки. У статті актуалізується питання реформування вітчизняної правоохоронної системи та зазначається, що на сучасному етапі розвитку України доцільним є наближення вітчизняних стандартів правоохоронної діяльності та досудового розслідування до стандартів Європейського Союзу. Автори звертають увагу на те, що створення нових органів досудового розслідування вимагає чіткого нормативного закріплення, оскільки це є головною гарантією дотримання принципу верховенства права. У статті зазначено, що на сучасному етапі реформування системи правоохоронних органів доцільним є чітке розмежування компетенції різних правоохоронних структур задля уникнення міжвідомчих конфліктів та оптимізації їхньої діяльності. Важливим для досягнення зазначених цілей є створення, з оглядом на досвід провідних країн світу, сучасної і надійної системи «стримувань і противаг», яка дасть змогу в майбутньому уникнути конкуренції між органами досудового розслідування. У статті пропонується законодавчо закріпити розмежування компетенції правоохоронних органів щодо здійснення оперативно-розшукової діяльності та забезпечення національної безпеки шляхом внесення відповідних змін у профільні нормативно-правові акти, а також сформульовано висновок, що задля становлення Бюро економічної безпеки України як органу досудового розслідування і провідної аналітично-профілактичної правоохоронної структури важливим є прискорення процесу щодо внесення відповідних змін до законодавства, що регулює слідчу та оперативно-розшукову діяльність.

Ключові слова: *досудове розслідування, правоохоронні органи, фінансові розслідування, національна безпека, оперативно-розшукова діяльність, кримінальна юстиція, підслідність, реформування.*

The article highlights the prospects of establishing the Bureau of Economic Security of Ukraine as a leading body in the field of economic security of Ukraine and a participant in criminal proceedings. The preconditions and current state of reforming pre-trial investigation bodies in Ukraine were studied. The existing and potential problems on the organization of activity of the newly formed body are analyzed and the corresponding recommendations on their elimination are given, as well as ways to improve and optimize

© ІГНАТОВ Н.О. – здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти кафедри кримінального процесу та криміналістики (Навчально-науковий інститут права Університету державної фіскальної служби України)

© СІРЕНКО О.В. – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри кримінального процесу та криміналістики (Навчально-науковий інститут права Університету державної фіскальної служби України)

the system of the existing system of pre-trial investigation bodies. The authors studied the activities of domestic and foreign bodies, whose activities are aimed at ensuring the protection of the economy. The creation of new bodies of pre-trial investigation requires a clear normative fixation, since this is the main guarantee of the observance of the principle of the rule of law. The article highlights the issue of reforming the domestic law enforcement system. At the current stage of Ukraine's development, it is important to bring the standards of law enforcement and pre-trial investigation closer to the standards of the European Union. The authors consider that at the present stage of reforming the law enforcement system, it is advisable to clearly delineate the competence of different law enforcement agencies in order to avoid interdepartmental conflicts and optimize their activities. It is important to achieve these goals to create, taking into account the experience of the world's leading countries, a reliable system of "checks and balances" that will avoid competition between pre-trial investigation bodies. In the article the author proposes to legally define the delimitation of the competence of law enforcement agencies to carry out operational and investigative activities and ensure national security by making appropriate changes to the relevant regulations. In order to establish the Bureau of Economic Security of Ukraine as a body of pre-trial investigation and an important analytical and preventive law enforcement structure, it is important to accelerate the process of amending the legislation governing investigative and operational activities.

Key words: *criminal investigation, law enforcement agencies, financial investigations, national security, operational and investigative activities, criminal justice, jurisdiction, reforming.*

Вступ. В умовах сучасних євроінтеграційних процесів актуальним постає питання реформування системи правоохоронних органів та імплементації загальноєвропейських стандартів організації слідчої діяльності в кримінальне процесуальне законодавство України. Нині в рамках боротьби з корупцією та реформуванням системи правоохоронних органів в Україні створено нові державні органи, діяльність яких спрямована на протидію і запобігання корупційним правопорушенням, а також попередження злочинній діяльності з боку державно-владних інституцій. Однак досі в Україні не було єдиного правоохоронного органу, сфера дії якого була б спрямована на моніторинг та розслідування випадків злочинів, що посягають на економічну безпеку держави. Створення принципово нового органу, який отримав назву Бюро економічної безпеки України, створює перспективи щодо підвищення рівня економічної стабільності та забезпечення національної безпеки. Створення та забезпечення ефективної діяльності новоутвореного органу вимагають детальної законодавчої регламентації, що потребує внесення відповідних змін у нормативно-правову базу, що регулює діяльність слідчої та оперативно-розшукової діяльності в Україні.

Реформування правоохоронної системи як запорука вдосконалення ефективної діяльності держави у сфері забезпечення громадської, державної та економічної безпеки є одним із фундаментальних питань, яке досліджується фахівцями різних галузей знань. Особлива увага приділяється правоохоронним структурам, які у своїй діяльності виступають учасниками кримінального провадження.

Одним із пріоритетів сучасної державної політики України є вдосконалення системи захисту національної економіки, що зумовлює актуальність досліджень щодо аналізу та вдосконалення механізмів забезпечення національної безпеки, в якій провідну роль відіграють інформаційно-аналітичні, розвідувальні та слідчі державно-владні структури.

Питання реформування системи органів досудового розслідування у сфері забезпечення економічної безпеки держави були об'єктом досліджень таких вітчизняних учених, як А. Бузницький, К. Бугайчук, О. Дрозд, А. Круглова, І. Святокум, В. Чумак, А. Тітко, В. Лисенко, І. Охріменко, О. Рєзнік, О. Бандурка, І. Христич, А. Комзюк, С. Шепітько.

Однак створення принципово нового органу в зазначеній сфері вимагає зосередження детальної уваги щодо його правового статусу як суб'єкта кримінального процесу в Україні задля уникнення колізій у праві і становлення Бюро економічної безпеки України як повноцінної складової частини вітчизняної правоохоронної системи.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз ролі новоутвореного правоохоронного органу як учасника кримінального процесу, висвітлення перспектив організації ефективної діяльності Бюро економічної безпеки України як органу, що здійснює досудове розслідування, в

контексті реформування системи правоохоронних органів і кримінальної юстиції в умовах євроінтеграційних процесів.

Результати дослідження. У березні 2021 року набув чинності Закон України «Про Бюро економічної безпеки України» (далі – Закон), згідно з яким в Україні утворюється новий правоохоронний орган – Бюро економічної безпеки України (далі – БЕБ України), на який покладаються завдання щодо запобігання, попередження, виявлення, припинення, розслідування та розкриття кримінальних правопорушень, віднесених Законом до їх підслідності [3]. Створення цієї правоохоронної структури, на думку законодавця, дасть змогу оптимізувати структуру та чисельність органів, які ведуть боротьбу зі злочинами у сфері економіки, а також усунення дублювання їх функцій.

Органами досудового розслідування, відповідно до Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України), є органи, що здійснюють дізнання й досудове слідство. КПК України надає їх вичерпний перелік.

Після здобуття Україною незалежності на базі Відділу боротьби з розкраданням соціалістичної власності було створено Державну службу боротьби з економічною злочинністю при МВС України, яку було частково ліквідовано у 2013 році, а потім відтворено у складі Національної поліції як Департамент економічної злочинності, який проіснував до 2019 року. Нині у складі Національної поліції відсутній окремий орган, який спеціалізується на протидії економічній злочинності. Однак новостворений Департамент стратегічних розслідувань Національної поліції частково дублює функції ліквідованого під час реформування органів МВС Головного управління по боротьбі з організованою злочинністю, діяльність якого також охоплює фінансово-економічну складову частину (відмивання і легалізація коштів).

Головне управління по боротьбі з корупцією та організованою злочинністю СБУ було створено у 1992 році. Головним завданням зазначеного підрозділу є вжиття заходів щодо протидії корупційним правопорушення та організованій злочинності у сфері економіки і державного управління, протидія контрабанді, торгівлі людьми та наркобізнесу [5].

Відповідно до Закону, структура Служби безпеки України має зазнати відповідних змін, основною з яких є ліквідація або перетворення підрозділу по боротьбі з економічною злочинністю (Головне управління по боротьбі з корупцією та організованою злочинністю СБУ), однак у СБУ залишаються повноваження у сфері протидії економічному тероризму [3].

Податкова міліція була створена у 1996 році на базі підрозділів МВС та Головної державної податкової інспекції України, що здійснювали протидію і профілактику злочинів у податковій сфері.

Відповідно до Податкового кодексу України, підрозділи податкової міліції, продовжують виконувати свої завдання, зокрема такі:

1) запобігання кримінальним та іншим правопорушенням у сфері оподаткування та бюджетній сфері, їх розкриття, розслідування та провадження у справах про адміністративні правопорушення;

2) розшук осіб, які переховуються від слідства та суду за кримінальні та інші правопорушення у сфері оподаткування та бюджетній сфері;

3) запобігання корупції у контролюючих органах та виявлення її фактів;

4) забезпечення безпеки діяльності працівників контролюючих органів, захисту їх від протиправних посягань, пов'язаних з виконанням службових обов'язків [2].

Закон «Про Бюро економічної безпеки України» визначає, що всі повноваження податкової міліції мають бути передані новостворюваному Бюро економічної безпеки. Матеріали кримінального провадження, які перебувають в органах досудового розслідування, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства, на стадії досудового розслідування передаються відповідному прокурору у кримінальному провадженні для подальшої передачі до Бюро економічної безпеки України у порядку, визначеному Кримінальним процесуальним кодексом України.

Відповідно до ст. 7 Закону «Про Бюро економічної безпеки України», Антимонопольний комітет України, Фонд державного майна України, органи державного фінансового контролю, податкові та митні органи, а також інші державні органи, що здійснюють державний контроль за дотриманням юридичними і фізичними особами законодавства України, задля запобігання та протидії кримінальним правопорушенням, віднесеним до підслідності Бюро економічної безпеки України, передають Бюро економічної безпеки України інформацію про обставини, що свідчать про вчинення кримінальних правопорушень, віднесених до підслідності Бюро економічної безпеки України [3].

Національне антикорупційне бюро України здійснює досудове розслідування корупційних правопорушень щодо осіб, віднесених до персональної підслідності цього органу, тобто є органом з надзвичайно вузьким колом предметних завдань.

Державне бюро розслідувань здійснює досудове розслідування всіх правопорушень (у тому числі, військових кримінальних правопорушень), крім тих, що віднесені до підслідності НАБУ, і виключно щодо осіб, які віднесені до персональної підслідності ДБР (вищих посадових осіб, повний перелік яких закріплено у ч. 4 ст. 216 КПК).

Спеціалізовані органи, діяльність яких спрямована на протидію економічній злочинності, існують у багатьох країнах світу. Насамперед ці органи існують у країнах ЄС та США як окремі правоохоронні структури.

Характерною для країн СНД є подібність структур правоохоронних органів. Протидію економічним злочинам в цих країнах здійснюють органи внутрішніх справ та безпеки [10, с. 283]. В Республіці Казахстан деякий час існував окремий орган, що спеціалізувався на протидії економічній злочинності і корупції, який був підпорядкований безпосередньо Президенту. Однак його реорганізовано в орган, що за функціональними завданнями подібний до НАБУ. Також слід зазначити, що у деяких країнах СНД було створено самостійні від МВС і органів безпеки слідчі органи, яким підслідні злочини, які, ймовірно, можуть мати політичну складову частину (в тому числі, корупційні злочини).

До недавнього часу в Україні існувала подібна до інших країн СНД структура правоохоронних органів з тією відмінністю, що окремо існувала також податкова міліція, аналогів якої на території країн колишнього СРСР не було, а злочини у сфері податкового законодавства не виділялися в окрему групу злочинів з визначеною підслідністю.

Під час створення такого органу, як Бюро економічної безпеки України, застосовується досвід подібних органів країн ЄС та США, насамперед Італії, Румунії та Хорватії. Фінансова гвардія Італії є органом зі значно ширшим колом обов'язків, ніж БЕБ України, його діяльність пов'язана з фінансовою, економічною, судовою та громадською безпекою, включає протидію та розслідування таких злочинів, як ухилення від сплати податків, фінансові злочини, контрабанда, відмивання грошей, міжнародний незаконний обіг наркотиків, нелегальна імміграція, торгівля людьми, злочини в галузі права інтелектуальної власності, шахрайство, кіберзлочинність, підробка валюти та фінансування тероризму.

У Румунії існує три органи, діяльність яких спрямована на запобігання та протидію злочинам у сфері економіки та корупційним правопорушенням. Національне управління по боротьбі з корупцією, Головне управління по боротьбі з корупцією (при МВС) та Головне управління по боротьбі з шахрайством (при Міністерстві фінансів) під вдалим процесуальним керівництвом з боку прокуратури вдало реалізували і продовжують реалізовувати державну програму по боротьбі з економічною злочинністю та корупцією, маючи високі показники ефективності, а саме високий рівень розкриття злочинів та відсутність протиріч між цими структурами [9, с. 109–111].

В Хорватії при Прокуратурі Хорватії існує Управління з протидії корупції та організованій злочинності, діяльність якого спрямована на вжиття відповідних заходів і проведення неупередженого розслідування корупційних правопорушень, фінансових злочинів та різних проявів організованої злочинності (торгівля людьми, легалізація коштів, отриманих злочинним шляхом). Особливістю цього органу є його підпорядкування прокуратурі, яка в рамках хорватської правової системи є незалежною від інших гілок влади інституцією, що унеможливлює вплив інших державно-владних структур на її діяльність.

Для США характерна система правоохоронних органів, за якої в більшості державних установ рівня міністерств (департаментів) функціонують власні розвідувальні та слідчі структури та установи, серед яких у сфері економічної безпеки держави провідну роль відіграють FinCEN, Секретна служба США, Бюро алкоголю, тютюну, вогнепальної зброї і вибухових речовин, ФБР та підрозділ кримінальних розслідувань Податкової служби (IRS-CI). В цій країні функціонує складна структура органів юстиції та державної влади, яка створює підґрунтя для недопущення випадків міжвідомчої конфронтації та суперництва.

У країнах Південно-Східної Азії (в рамках АСЕАН) та в острівних країнах Карибського басейну (більшість яких є офшорними зонами) функціонують органи, діяльність яких спрямована на моніторинг та розслідування випадків відмивання та легалізації коштів. В рамках Європейського Союзу існує Європейське управління з питань запобігання зловживанням та шахрайству, яке являє собою важливу міжурядову організацію, діяльність якої спрямована на забезпечення безпеки економіки й фінансової сфери ЄС. Слід зазначити, що процесуальне керівництво розслі-

дувань злочинів, вчинених у бюджетній сфері (в тому числі, корупційні правопорушення), в ЄС здійснює новостворена Прокуратура Європейського Союзу [8, с. 23–24].

На нашу думку, застосування досвіду цих структур є доцільним під час вироблення й реалізації стратегії міжнародного співробітництва БЕБ України відповідно до ст. 6 Закону «Про Бюро економічної безпеки України». Євроінтеграційний напрям, вибраний Україною, вимагає також створення ефективних механізмів міжурядової та міжвідомчої співпраці між Україною та країнами ЄС.

Нині проблемним є питання процесуального статусу Бюро економічної безпеки як органу, що здійснює досудове розслідування та оперативно-розшукову діяльність. КПК України закріплює повноваження щодо здійснення досудового розслідування п'ятьом органам, серед яких є орган, що здійснює нагляд за дотриманням податкового законодавства. Однак, відповідно до Закону, сфера діяльності новоствореного органу є ширшою, ніж виключно податкова сфера, фактично повністю охоплюючи сферу економічної безпеки держави [1].

Законом «Про Бюро економічної безпеки України» визначено, що матеріали кримінального провадження, які на день початку діяльності Бюро економічної безпеки України перебувають в іншому органі досудового розслідування на стадії досудового розслідування, але, відповідно до Закону, підслідні Бюро економічної безпеки України, протягом двох місяців з дня прийняття рішення про початок діяльності Бюро економічної безпеки України передаються органом досудового розслідування відповідному прокурору у кримінальному провадженні для подальшого прийняття рішення у порядку, визначеному Кримінальним процесуальним кодексом України [3]. Однак слід зазначити, що відповідні зміни, що визначають процесуальний статус БЕБ України, до КПК внесені не були.

Нині Верховною Радою України було прийнято в першому читанні «Проєкт Закону про внесення змін до адміністративного та кримінального законодавства щодо запровадження діяльності Бюро економічної безпеки України», в якому передбачені повноваження детективів Бюро економічної безпеки України щодо здійснення досудового розслідування кримінальних правопорушень, передбачених ст. ст. 199, 204, 205-1, 206, 212, 212-1, 218-1, 219, 220-1, 220-2, 222, 222-1, 222-2, 223-1, 223-2, 224, 229, 231, 232, 232-1, 232-2, 233 Кримінального кодексу України [7].

Також зазначається, що детективи органів Бюро економічної безпеки України здійснюють досудове розслідування кримінальних правопорушень, передбачених ст. ст. 206-2, 210, 211 Кримінального кодексу України, якщо розслідування таких кримінальних правопорушень не віднесено до підслідності Національного антикорупційного бюро України.

Проблемним питанням є те, що згаданий законопроєкт не передбачає, відповідно до п. 4 ч. 1 ст. 3 КПК, існування в структурі новоствореного органу осіб, що є дізнавачами, хоча в структурі податкової міліції були наявні службові особи, що здійснюють функції дізнання.

Розмежування компетенції та уникнення міжвідомчих конфліктів є важливою складовою частиною успішної діяльності як правоохоронних органів, так і всієї системи кримінальної юстиції.

Так, проблема розмежування компетенції НАБУ і ДБР залишається актуальною, а наявність такого органу, діяльність якого безпосередньо пов'язана з економічною злочинністю, яка іноді може бути пов'язана із суб'єктами владних повноважень, збільшує антагонізм між органами, що здійснюють функції досудового розслідування щодо злочинів, суб'єктами вчинення яких виступають саме суб'єкти владних повноважень [11, с. 52–54].

Також залишається невизначеним питання повноважень діяльності органів безпеки та Національної поліції. Новий Закон передбачає, що оперативно-розшукові справи, які перебувають в оперативних підрозділах податкової міліції, мають бути реалізовані шляхом початку досудового розслідування або їх закриття відповідно до Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» протягом трьох місяців з дня набуття чинності цим Законом [3]. Забороняється заведення оперативно-розшукових справ оперативними підрозділами податкової міліції з дня набуття чинності цим Законом [4].

Однак Законом не встановлюється нормативний припис щодо тих справ, що перебувають в оперативних підрозділах СБУ та Національної поліції і які, відповідно до прийнятого в першому читанні Проекту Закону «Про внесення змін до адміністративного та кримінального законодавства щодо запровадження діяльності Бюро економічної безпеки України», стануть підслідними Бюро економічної безпеки України [7].

Закон установлює нові зміни до Закону України «Про Службу безпеки України», в якому сфера оперативної діяльності органів безпеки у сфері управління й економіки обмежується ви-

ключно протидією тероризму, а протидія корупції та організованій злочинності у сфері економіки перестає бути тією сферою, в якій діють зазначені органи. Однак поняття тероризму в галузі управління економіки або економічного тероризму не є нормативно закріпленим, що не дає змогу визначити коло діяльності підрозділів, що здійснюють протидію цим явищам і, зокрема, ймовірно, можуть вживати оперативно-розшукових заходів у тій сфері, що є сферою діяльності Бюро економічних розслідувань України.

В інших правоохоронних органах також продовжують залишатися підрозділи й структури, що можуть здійснювати оперативно-розшукову діяльність у сфері повноважень економічної безпеки держави (наприклад, Департамент стратегічних розслідувань Національної поліції).

На нашу думку, доцільним є внесення змін щодо визначення сфер діяльності та уточнення функціональних завдань, наявних в Україні правоохоронних органів та інших силових структур у нормативно-правові акти, що встановлюють праву основу ведення оперативно-розшукової діяльності та боротьбу з організованою злочинністю в Україні. Насамперед зазначені зміни повинні бути внесені у Закони України «Про оперативно-розшукову діяльність», «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю», «Про боротьбу з тероризмом» та Податковий кодекс.

Також надзвичайно важливим є вироблення нового концептуального підходу до правового статусу та організації діяльності прокуратури в Україні як державної інституції, що здійснює організацію процесуального керівництва досудовим розслідуванням. Вважаємо необхідним створення та забезпечення надійної системи стримувань і противаг між різними правоохоронними й слідчими структурами, оскільки сучасна складна система інституту підслідності в Україні створює підстави для міжвідомчої конкуренції, що може негативно вплинути на ефективну діяльність як цих органів, так і всієї системи кримінальної юстиції.

Висновки. Таким чином, застосування досвіду країн, які показують високу ефективність боротьби з економічною злочинністю та корупцією, особливо тих країн, у яких існує складна система правоохоронних органів, в сукупності з власною кримінально-процесуальною доктриною є необхідним під час подальшого створення та організації діяльності Бюро економічної безпеки України як провідного органу у боротьбі з економічною злочинністю. Доцільним залишається розроблення та внесення змін до відповідних нормативно-правових актів, що є профільними у сфері ведення оперативно-розшукової діяльності та боротьби зі злочинністю в Україні, а також прискорення процесу щодо внесення змін у Кримінальний процесуальний кодекс, нормативно-правові акти, що регулюють організаційні основи діяльності правоохоронних органів, які у своїй роботі будуть співпрацювати з Бюро економічної безпеки України, до початку функціонування БЕБ України як повноцінного органу досудового розслідування.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс : Закон України від 13 квітня 2012 року, редакція від 17 березня 2021 року № 4651-VI. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17.

2. Податковий кодекс України : Закон від 2 грудня 2010 року № 2755-VI. Дата оновлення: 17 листопада 2020 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17.

3. Про Бюро економічної безпеки України : Закон України від 28 січня 2021 року № 2469-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1150-20#Text.

4. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18 лютого 1992 року № 2135-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text.

5. Про Службу безпеки України : Закон України від 25 березня 1992 року № 2229-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-12#Text.

6. Про затвердження Положення про Департамент стратегічних розслідувань Національної поліції України : Наказ Національної поліції України від 23 жовтня 2019 року № 1077. URL: https://www.npu.gov.ua/about/normativna-baza/vidomchi-akti.html.

7. Про внесення змін до адміністративного та кримінального законодавства щодо запровадження діяльності Бюро економічної безпеки України : Проєкт Закону від 25 серпня 2020 року № 3959-1. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=3959-1&skl=10.

8. Долбнєва Д. Шляхи трансформації системи боротьби з економічними злочинами в Україні з урахуванням досвіду країн Європейського Союзу. *ScienceRise*. 2019. № 2–3. С. 21–27. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/texc_2019_2-3_7.

9. Миндреску Ю. Формування інститутів антикорупційної політики в Україні та Румунії. *Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії*. 2019. № 1. С. 106–114. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/mvckrc_2019_1_13.

10. Рєзнік О. Зарубіжний досвід діяльності правоохоронних органів що забезпечують фінансово-економічну безпеку. *Science and society* : collection of scientific articles. Edizioni Magi, Roma, Italy, 2017. P. 283–286.

11. Соломатін Є. Проблеми розмежування підслідності органів досудового розслідування за персональною ознакою. *Судова апеляція*. 2017 № 4 (49). С. 48–55. URL: http://idpnan.org.ua/files/sudova-apelyatsiya-_-4-_49_-_2017_.pdf.

УДК 343.16+343.37
DOI https://doi.org/10.32844/2618-1258.2021.2.23

ТКАЛЕНКО О.В.

АНАЛІЗ ОПЕРАТИВНОЇ ОБСТАНОВКИ НА ОБ'ЄКТАХ (МІСЦЯХ) ВЧИНЕННЯ НЕЗАКОННОЇ ПОРУБКИ АБО НЕЗАКОННОГО ПЕРЕВЕЗЕННЯ, ЗБЕРІГАННЯ, ЗБУТУ ЛІСУ

ANALYSIS OF THE OPERATIONAL SITUATION AT THE OBJECTS (PLACES) OF ILLEGAL FELLING OR ILLEGAL TRANSPORTATION, STORAGE, SALE OF FOREST

У статті визначено особливості оперативної обстановки на об'єктах (місцях) вчинення незаконної порубки або незаконного перевезення, зберігання, збуту лісу, зокрема: на таких об'єктах (місцях) обстановка постійно ускладнена масовою, організованою вирубкою лісу місцевим населенням; зосередження криміналітету у місцях незаконної порубки, перевезення, зберігання, збуту лісу сприяє вчиненню кримінальних правопорушень загальнокримінальної спрямованості у зв'язку з переділом ринку лісу та контролем над лісовими масивами (територіями). З урахуванням наявних сил і засобів визначено три стани криміногенної обстановки на об'єктах (місцях) вчинення незаконної порубки або незаконного перевезення, зберігання, збуту лісу, які відрізняються між собою рівнем злочинності – від низького (контрольованого) до високого – складної криміногенної ситуації, яка вимагає залучення додаткових сил і засобів для її стабілізації. Автором виокремлені чинники, які безпосередньо впливають на формування криміногенної ситуації в місцях незаконної порубки лісу, що охоплюються безперервним зростанням кількості кримінальних правопорушень, вдосконаленням способів перевезення та збуту лісу, високим рівнем латентності кримінальних правопорушень, спорідненістю місцевого криміналітету та органів державної влади. Надана характеристика оперативних ситуацій на території обслуговування лісових господарств, зокрема тих, які пов'язані: з негативними процесами, що відбуваються на території обслуговування; з особливостями стану та динаміки злочинності; проведенням оперативної профілактики. Зроблено висновок, що оперативна обстановка місць незаконної порубки лісу – це наявність специфічної інформації про дійсний стан здійснення незаконної порубки лісу, осіб, які до цього причетні, з метою майбутнього прогнозування на основі отриманої специфічної інформації оперативних заходів, спрямованих на запобігання таких кримінальних правопорушень, яке здійснюється шляхом оперативного обслуговування підконтрольної території, що включає проведення гласних і негласних дій та засобів оперативного контролю.

Ключові слова: *оперативно-розшукова діяльність, ліс, протидія, оперативні підрозділи, оперативна обстановка.*

© ТКАЛЕНКО О.В. – здобувач (Харківський національний університет внутрішніх справ)